

викликати і зберегти бажання говорити і писати рідною мовою» [2, с. 37].

На уроках розвитку комунікативних умінь і навичок відбувається формування комунікативної компетентності (мовленнєвого складника) й активно реалізуються соціокультурна і діяльнісна (стратегічна) субкомпетентності. Ці уроки повинні відображати основні види робіт, передбачені чинною програмою в мовленнєвій змістовій лінії, а їх типи відповідати чітко означеній дидактичній меті. До змістового наповнення означених уроків входять теоретичні відомості про мовленнєві та комунікативні поняття і практична мовленнєво-комунікативна діяльність, спрямована на сприймання або вираження змістовного мовлення монологічного або діалогічного в усній чи писемній формі відповідно до ситуації спілкування. На нашу думку, уроки розвитку комунікативних умінь і навичок – це уроки, що передбачають формування мовленнєвої субкомпетентності учнів, спрямовані на засвоєння мовленнєвої та комунікативної теорії, розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності і цілісне формування комунікативної компетентності учнів.

Висновки і перспективи подальших розвідок напрямку. На сучасному етапі модернізації шкільної мовної освіти особливої актуальності, значущості та важливості набувають концептуальні положення В. Сухомлинського щодо формування комунікативної компетентності учнів, а саме розвитку їх мовленнєвої діяльності на уроках

української мови. Взаємозв'язок розвитку мовлення та мислення – першооснова і необхідна умова успішного формування комунікативної компетентності учнів, що найбільшою мірою здійснюється на уроках нової формації, а саме на уроках розвитку комунікативних умінь та навичок, що стають пріоритетними в сучасній шкільній практиці. Подальших наукових досліджень потребують зміст, структура і технологія підготовки й проведення уроків комунікативних умінь та навичок в основній школі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Варзацька Л. Інтегровані уроки рідної мови і мовлення. 5 клас Посібник для вчителя / Л.О. Варзацька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 120 с.
2. Донченко Т. Уроки мови мають стати уроками словесності /Т. Донченко // Дивослово. – 1995. – №4. – С. 36–38.
3. Пентилюк М. Уроки розвитку зв'язного мовлення чи комунікативних умінь і навичок? / М. Пентилюк // Дивослово. – 2010. – №3. – С. 2 – 5.
4. Пентилюк М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. – Харків, 2007. – 170с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. / В. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т.3. – 669 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. / В. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т.5. – 638 с.
7. Фурсова Л. Інтегровані уроки мови й літератури : проблемний підхід / Л.Фурсова, Н.Гайдукова, С. Гулькіна, Є.Ісайкіна, І.Коробко та ін. – Тернопіль Мандрівець, 2008. – 224 с.

УДК 37(477)(092)

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАЦІ У ПАВЛИСЬКІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ ПРОТЯГОМ 50-70 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Валентина КУШНІР (Умань)

В статті поданий аналіз досвіду роботи по впровадженню професійної профілізації у Павлівській середній школі В.О. Сухомлинським. Педагогічним колективом школи було реалізовано систему позакласного навчально-трудового виховання школярів, яка дозволяла випускнику орієнтуватися в головних галузях виробництва і мати вміння та навички, які полегшують свідомий вибір спеціальності. В.О. Сухомлинським було обґрунтовано необхідність позакласної роботи та апробовано гурткову роботу як позакласну форму профільної освіти.

Ключові слова: профільне навчання, професійна орієнтація, гуртки.

В статті представлений аналіз опыта работы по внедрению профессиональной профилизации в Павлышской средней школе В.А. Сухомлинским. Педагогическим коллективом школы было реализовано систему внеклассного учебно-трудового воспитания школьников, которая позволяла выпускнику ориентироваться в основных отраслях производства и иметь умения и навыки, которые облегчают осознанный выбор специальности. В.А.Сухомлинским было обосновано необходимость внеклассной работы и апробировано кружковую работу как внеклассную форму профильного образования.

Ключевые слова: профильное обучение, профессиональная ориентация, кружки.

Актуальність дослідження. Введення в старшій школі профільного навчання нині є однією із найпоширеніших новацій середньої освіти, яка має чималий досвід. Адже важливими

функціями старшого ступеню навчання є забезпечення учням завершення повної середньої освіти та підготовка до життя та праці у сучасному суспільстві, сприяння їх соціальної

адаптації в умовах мінливого світу, допомога старшокласникам в самовизначенні, виборі подальшого життєвого шляху у відповідності з їх нахилами, можливостями і здібностями. Однак на практиці старша школа орієнтує випускників головним чином на вступ до вишу. Водночас вона не завжди допомагає їм у самовизначенні, часто вибір вищого навчального закладу учнем виявляється випадковим. Непрофільна підготовка старшокласників у загальноосвітній школі породила багаточисельні підготовчі відділення вищих закладів освіти, репетиторство, платні курси тощо.

Профільне навчання в середній школі ми розглядаємо як продуману систему, яка включає як основну так і додаткову освіту, допрофесійну та навчальну професійну підготовку, а також зв'язок загальноосвітньої школи із вищими навчальними закладами.

Реалізація у вітчизняній старшій школі профільного навчання має чималий досвід, вивчення якого дозволяє виявити його тенденції розвитку, різновиди та особливості.

Радянська система освіти, яку вважали у 50-70 роках однією із найкращих у світі, відрізнялася тим, що мала єдиний державний навчальний план, єдині обов'язкові по всім предметам програми, бажання створити єдину матеріальну, навчально-технічну базу освітнього процесу. Звичайно міські і сільські школи сильно відрізнялися, існували і спеціалізовані школи, школи для політичної еліти, однак масова школа була досить однорідною. Профільна диференціація змісту загальноосвітнього навчання фактично здійснювалася в рамках факультативних занять.

Радянська державна політика в галузі освіти у визначених хронологічних межах щодо її різних аспектів, зокрема диференціації навчання, була предметом дослідження російських (А.І. Арапов, П. Р. Атутов, М.В. Богуславський, М.Б. Вендровська, М.А. Кондратьєва, М.А. Мельников та ін.) та українських (О.В. Адаменко, А.Д. Бондар, І.К. Білодід, Л.Д. Березівська, М.С. Гриценко, Н.А. Калініченко, К.Ф. Присяжнюк, М.Д. Ярмаченко та ін.) учених.

Метою нашої статті є виявлення особливостей впровадження профільного навчання в радянській середній школі протягом 50-70 років ХХ століття на прикладі досвіду Павлівської середньої школи.

Прийнятий в 1958 році «Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» проголошував «основним завданням радянської середньої школи» – «підготовку учнів до життя, суспільно-корисної праці, подальше підвищення рівня загальної і політичної освіти...», акцентував

увагу на потребі тісного зв'язку навчання і виробничої праці [3, 56].

Відповідно до партійної директиви десятирічні школи стали змінюватися в різні типи міські і сільські загальноосвітні школи з виробничим навчанням. Виробниче навчання здійснювалося в навчальних і виробничих цехах ближніх підприємств, в учнівських бригадах колгоспів та радгоспів, в навчальних господарствах, в шкільних і міжшкільних виробничих майстернях.

Таким чином, у кінці 50-х – початку 60 – років вітчизняною системою освіти був взятий курс на поєднання диференційованого виробничого навчання і єдиної для всіх загальної освіти.

Навчальні плани шкіл цього періоду були побудовані на збереженні встановленого співвідношення єдиного об'єму і змісту основ наук і варіативного виробничого навчання.

Визначення професій, по яким повинна здійснюватися підготовка учнів середньої школи з виробничим навчанням, здійснювалося диференційовано в залежності від наявності виробничої бази, потреби в кадрах народного господарства, бажання та інтересів учнів, особливості роботи міських та сільських шкіл.

1960-1961 роках Державним Комітетом Ради Міністрів СРСР по професійно-технічній освіті було розроблено загальний перелік професій для підготовки учнів у середніх школах, в якому рекомендовано близько 1800 спеціальностей середньої важкості. Однак спрощений підхід до вибору профіля виробничого навчання був характерним для багатьох шкіл. Так, Р.А. Медведєв у статті „О выборе профессии в средней школе” звертав увагу на те, що у багатьох містах відбувається масова підготовка молоді до найпоширеніших професій: токар, фрезеровщик, швачка, а в змісті підготовки недостатньо висвітлені вимоги нової техніки. За його даними лише 1961 році школи Києва випустили біля 3-тисяч швачок. Такий однобічний підхід до вибору школами професій ускладнював пошук роботи для молоді.

Відмічалися і інші недоліки роботи шкіл щодо професійної орієнтації учнів: низький рівень навчально-матеріальної бази багатьох шкіл, недостатнє вирішення питання профілів професійної підготовки дівчат [1, с. 223; 2, с. 25.]. Частим явищем була обмежена кількість спеціальностей до яких готували у школі, тому учні змушені були навчатися цим професіям незалежно від своїх інтересів і вподобань. Це пояснювали дуже просто: „...інтереси і задатки 15-16-річних учнів часто ще нестійкі, здібності проявляються неповністю. Тому важко говорити про повну добровільність школяра у виборі професії” [2, с. 25].

У контексті тогочасних реалій особливо чітко вирізнявся досвід підготовки школярів по різних профілям виробничого навчання у Павлівській середній школі В.О.Сухомлинського. Свій експеримент ґрунтовнішого вивчення учнями середньої школи вибраної галузі і отримання ними практичних навиків певної спеціальності педагог розпочав 1947 року. Поступово, починаючи з 1948/49 навчального року, учні 8-10 класів Павлівської школи почали оволодівати масовими робочими професіями. За даними вченого, вже в 1950/51 навчальному році школа підготувала „14 трактористів, 5 комбайнерів, 7 токарів, 4 слюсарів, 14 садівників та лісівників, 12 шовківників” [14, с. 12].

Щодо профільного навчання, то В.О.Сухомлинський вважав, що перш за все школа повинна забезпечити всебічний розвиток особистості, а також сприяти розвитку індивідуальних нахилів та здібностей, формувати покликання, професійну орієнтацію. Водночас педагог наголошував, що останні призначення розглядаються в тісному взаємозв'язку. «Кожний повинен бути в певній мірі і математиком, і фізиком, і хіміком, і біологом, і істориком, і літерознавцем – у тій мірі, в якій це необхідно для всебічного розвитку» – писав В.О.Сухомлинський. «Тому, не можна погодитися з думкою, що, мовляв, для тих у кого немає, наприклад, математичних здібностей, допустимі і поверхові знання з цього предмета» [5, с. 92].

Відтак, продовжує педагог, школа не повинна готувати старшокласників лише до вступу у вищі навчальні заклади. Випускники повинні бути готові до «трудової діяльності у сфері суспільного виробництва, до швидкого оволодіння масовими професіями, до праці, яка особливо потрібна суспільству в даний момент» [6, с. 551]. У вирішенні цих завдань істотну роль, на думку вченого, має відіграти професійна орієнтація, «суть якої полягає в тому, щоб полегшити кожній молодій людині вибір майбутньої спеціальності відповідно до її задатків, інтересів, здібностей» [6, с. 551].

На основі багаторічних практичних спостережень та експериментів, виважених висновків та переконань, директор Павлівської середньої школи створив власну оригінальну систему трудової підготовки молоді. І хоча з часом деякі грані цієї системи змінювалися, однак стержень її залишився незмінним, що ґрунтувався на завданні «відкрити в кожній людині її задатки і здібності, дати їй щастя цікавої, інтелектуально повноцінної творчої праці для суспільства» [7, с. 17].

Перші розвідки В.О.Сухомлинського, що узагальнювали власний практичний досвід професійної орієнтації учнів, з'явився у 50-ті роки минулого століття. Результати проведеної

роботи були висвітлені в таких працях: „Підготовка учнів до трудової діяльності” (1957р.), „Трудовое воспитание в сельской школе” (1957 р.), „Воспитание коммунистического отношения к труду (опыты воспитательной работы в сельской школе)” (1959р.) та статтях „Про підготовку учнів до майбутньої практичної роботи” (Радянська школа, 1952), „В защиту производственного обучения в школах Украины” (Политехническое обучение, 1959), „Взаємозалежність змісту і форми трудового виховання” (Школа и производство, 1960), „За творческое отношение учащихся к труду” (Школа и производство, 1961), „О некоторых вопросах культуры труда” (Школа и производство, 1962) та інш.

На думку В.О.Сухомлинського, вибір спеціальності учнем є „певним етапом духовного розвитку людини”, тому він має бути обов'язково свідомим. Завдання школи вбачав педагог у якомога кращій підготовці людини до цього етапу. Отож, момент професійного вибору людини передував процес глибокого вивчення та розвитку індивідуальних здібностей кожного учня через включення їх у різноманітні види діяльності. „Дуже важливо, щоб задовго до прийняття рішення про вибір спеціальності, – вважав В.О.Сухомлинський, – учень уже набув багато умінь та навичок із різних спеціальностей та навчився їх творчо застосовувати у праці” [5, с. 205].

В.Сухомлинський був переконаний, що в період дитинства, в період пізнання світу необхідно дати можливість дитині пізнати радість праці, тим самим пізнати себе. Важливо в цьому віці, на думку педагога, знайомити дитину з різноманітними видами праці, дати можливість їй спробувати свої сили в тій чи іншій галузі, відчувати першу радість успіху від виконаної справи, почуття захоплення. Період юності і отрочтва, на думку В.Сухомлинського, – це „період самовизначення, становлення особистості – поглядів, переконань, нахилів, здібностей, покликання” [8, с. 172]. У цьому віці відбувається цілеспрямований пошук власного життєвого шляху, людина утверджує в активній діяльності свої творчі сили.

У Павлівській середній школі щорічно діяла велика кількість гуртків, де учні мали змогу спробувати свої сили в тому чи іншому виді діяльності, знайти свою справу, досягти в ній майстерності. У протоколі обговорення плану роботи школи на 1965-66н/р. затверджено: “З метою розвитку здібностей та індивідуальних нахилів учнів продовжити залучати їх до роботи у створених науково-предметних та технічних гуртках: 1. Літературно-творчі. 2. Юних математиків. 3. Юних краєзнавців. 4. Музичний. 5. Драматичний. 6. Іноземних мов. 7. Спортивні секції. 8. Науково-технічний. 9. Науково-

біологічний. 10. Науково-хімічний. 11. Науково-філософський. 12. Автоматики і електроніки. 13. Юних рослинників, пасічників, садоводів. 14. Юних мотористів. 15. Юних слюсарів. 16. Юних електротехніків. 17. Юних радіотехніків. 18. Юних кінотехніків. 19. Юних столярів та інші” [9, с. 44].

Кожен гурток, зазначав В.О. Сухомлинський жив «по своїм законам самодіяльності». Керівниками гуртків були вчителі, які були майстрами справи. Однак їх було, пише В.О.Сухомлинський, лише 15, всі інші старшокласники, закохані в улюблену справу. Біля такого юного майстра групувалися ще кілька дітей [10, с. 28].

Позакласна гурткова робота дозволяла вчителеві повною мірою враховувати індивідуальні особливості учнів школи, та допомогти кожному у виборі сфери трудової діяльності. У процесі такої праці учні засвоювали трудові вміння та навички, проникали в суть закономірностей розвитку природи, розвивали організаторські здібності, поступово усвідомлювали суспільну значущість праці. Водночас дитина могла обрати кілька гуртків і зрозуміти, до чого має хист, ознайомитися з майбутніми професійними навичками.

З якого ж віку діти в школі В.О.Сухомлинського починали відвідувати гуртки? Відповідь знаходимо у статті педагога «О системе трудового воспитания учащихся младшего и среднего возраста» («журнал «Советская педагогика» №7, 1959). Автор зазначає, що «ступінь свідомості вибору масової робочої спеціальності старшокласниками знаходиться в прямій залежності від того, наскільки різноманітною, різнобічною є їх праця у молодшому та середньому віці» [11, с. 3]. Отже відвідування гуртків дітьми школи не було хаотичним чи ситуативним. Педагогом була розроблена система трудового виховання учнів молодшого, середнього та старшого віку в ході якої старшокласники проходили виробниче навчання і отримували масові робочі спеціальності.

Цікаво, що педагог був переконаним, що «суперечки про те, коли необхідно включати дітей до виробничої праці є безпредметними» [11, с. 4]. На його думку, з перших днів перебування дитини в школі необхідно її задіювати у різні види трудової діяльності, які посилять її. Це сприяє формуванню морального обліку дитини, її свідомого ставлення до праці та виховання працелюбства. У Павлівській середній школі не було жодного вихованця, який би не працював у гуртку за своїм вибором. Діти молодшого та середнього віку відвідували гуртки «юних конструкторів, будівельників,

механізаторів, токарів, електротехніків, рослинників, садівників, бджільників, шовківників, квітників, селекціонерів, ґрунтознавців, автоматики і телемеханіки» [5, с. 173].

Що ж стосується старшокласників, то повертаємося до статті В.О.Сухомлинського «Производственному обучению – широкую политехническую основу», яка вийшла у першому номері журналу «Советская педагогика» 1960 року. У ній педагог підсумовує результати трьохрічного досвіду роботи по підготовці молоді до виробничої праці у Павлівській середній школі.

Нашу увагу в цій статті привернув аналіз педагога практичних умінь і навичок, якими оволоділи школярі за три роки – з 8 по 10 клас. Судіть самі.

У 8 класі школярі оволоділи знаннями та навичками роботи з металом, обробкою його на свердлильному, токарному станках та слюсарній справі. Практично ці навички закріпили протягом виробничої практики в РТС, де ремонтували машини, і обладнання, а також виготовляли інструменти і деталі машин, що і слугувало зарахуванням практики.

Водночас протягом цього ж року школярі вивчали комбайн. А на літніх канікулах проходили виробничу практику, виконуючи обов'язки помічника комбайнера. Для дівчат альтернативою був мотоцикл.

У 9 класі хлопці вивчали дизельний, а дівчата – садово-городній трактор. Протягом літньої практики працювали помічниками тракториста на обробці та посіві зернових та технічних культур, а також на тваринницьких фермах. Також дев'ятикласники здобували навички керування автомобілем.

У 10 класі всі учні вивчали курс електротехніки і проходили відповідний практикум. Діти самостійно робили генератори перемінного току невеликої сили. Водночас дівчата освоювали роботу на електрошвейній машині.

Підсумовуючи, педагог зазначає, що до моменту закінчення неповної середньої школи школярі уміють не лише керувати електрогенератором, а й можуть своїми руками зробити діючу модель електромотора, не лише уміють керувати мотоциклом та автомобілем, а й роблять нескладний ремонт двигуна внутрішнього згорання.

Водночас оволодіння навичками керування машинами і механізмами в школі протягом трьох років тісно був пов'язаний з обробкою ґрунтів, доглядом за рослинами і тваринами, вирощуванням плодівих та декоративних дерев та інше [12, с. 35-44].

Всі учні, які закінчили Павлівську середню школу в 1959 році (їх було 45 осіб), здобули масову спеціальність механізатора широкого профіля колгоспного виробництва. А також, що саме головне, до закінчення школи діти здобули різноманітні уміння та навички, які їм пригодяться в житті, та випробували свої сили і здібності. На жаль сучасний випускник отримує лише знання, а практичних умінь, не кажучи вже за професію, дуже обмаль, лише на уроках трудового навчання.

Можна було б запитати: а що ж з матеріальною базою, хто допомагав її створювати? Для В.О.Сухомлинського створення матеріальної бази також було «великою педагогічною проблемою» [5, с. 169]. У статті «Развитие индивидуальных способностей и склонностей учащихся», яка вийшла в журналі «Советская педагогика» за 1962 рік, педагог зізнавався, що «педагогічному колективу прийшлося дуже довго потрудитися, щоб створити матеріальну базу для праці дітей» [10, с. 25]. Далі читаємо: в школі було облаштовано «чотири кімнати технічної творчості, три майстерні (одна столярна і дві металообробні), дві кімнати для занять з машинознавства, дві кімнати і п'ять куточків для конструювання і моделювання, для монтажних та електротехнічних робіт, радіолабораторія, кімната для занять по автоматичі та телемеханіці, декілька куточків юних мотористів, спеціальний гараж для мікролітражної автомашини, зібраної старшими школярами та вчителями». Діти мали змогу працювати з різноманітними простими та складними інструментами, зокрема «електролобзики для молодших школярів....., маленькі токарні і свердлильні станки для виготовлення іграшкових деталей....., маленькі тиски, запилювачі, молоточки, плоскогубці та набори матеріалів: проволочки, металеві пластинки, різні болти, гайки та інше» [10, с. 26].

Ще в школі були повністю обладнані необхідним кабінети електротехніки, електроніки та автоматики, робоча кімната по радіотехніці. Далі в статті зазначається, що великого значення колектив школи приділяв пробудженню та розвитку у своїх вихованців здібностей до художньої творчості, в галузях прикладного мистецтва, музики та літератури. З огляду на це в школі були обладнані керамічна майстерня, куточок художнього випалювання та випалювання, куток живопису. Музичні здібності діти мали змогу розвивати у хорових колективах, в дитячому оркестрі народних інструментів, у гуртку юних баяністів. Діяли в школі і літературно-творчі гуртки. Робота в гуртках проводилася з метою всебічного розвитку дітей, а не надання професійних умінь та навичків [10, с. 27].

Для набуття навичків у сфері сільського господарства діяли дві теплиці, одна з них – лимонарій, зелена лабораторія, кабінет живої природи, фруктовий сад, плодородсадник, навчально-дослідна ділянка, шкільна пасіка, кролеферма.

Водночас школярі мали свій куточок на колгоспних свинофермі, фермі великої рогатої худоби, молочно-товарній фермі, птицефермі, кролефермі та інше.

Як бачимо, матеріальна база школи для гурткової роботи була забезпечена на вищому рівні. Можемо лишень уявити якої праці це коштувало для всього колективу школи. Однак діти мали змогу шукати себе, своє покликання, свої інтереси в межах власної школи.

Висновок. Отже, аналіз досвіду професійної профілізації в Павлівській середній школі дозволяє нам стверджувати, що педагогічним колективом школи було реалізовано таку систему позакласного навчально-трудоного виховання школярів, яка дозволяла випускнику орієнтуватися в головних галузях виробництва і мати вміння та навички, які полегшують свідомий вибір спеціальності. В.О. Сухомлинським було обґрунтовано необхідність позакласної роботи та апробовано гурткову роботу як позакласну форму профільної освіти. Педагог вважав, що шкільні програми з трудового навчання не можуть вирішити професійної орієнтації учня, його готовності до ефективної виробничої праці. Його досвід формування у школярів професійної орієнтації в умовах середньої загальноосвітньої школи через гурткову роботу та забезпечення матеріальної бази є важливим орієнтиром сучасної школи.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Грищенко М.С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917-1965) / М. Грищенко. –К.: Рад. школа, 1966. – 260 с.
2. Медведєв Р.А. О выборе профессии в средней школе / Р. Медведєв //Школа и производство. – 1962. – №4. – С. 19–26
3. Народное образование в СССР: сборник документов 1917-1973 гг. – М.: Педагогика, 1974. – 560 с.
4. Сухомлинський В.О. Підготовка учнів до трудової діяльності / В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1957. – 23 с.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / Сухомлинський В.О. // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т.1. – С. 55-208
6. Сухомлинський В.О. Природа, праця, світогляд / Сухомлинський В.О. // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т.5. – С. 551-562
7. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа / Сухомлинський В.О. // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т.4. – С. 7-390

8. Сухомлинський В. О. Йти вперед / В. Сухомлинський // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 11–16.

9. Книга протоколів засідань педагогічної ради Павлівської середньої школи (поч. 22 грудня 1965 р. – зак. 14 грудня 1966 р.). – Архів, Павлівш. – ЛІВ 13007. – 100 арк.

10. Сухомлинський В. А. Развитие индивидуальных способностей и склонностей учащихся / В. Сухомлинський // Советская педагогика. – 1962. – №12. – С. 24–34.

11. Сухомлинський В. А. О системе трудового воспитания учащихся младшего и среднего возраста / В. Сухомлинський // Советская педагогика. – 1959. – № 7. – С. 3–17.

12. Сухомлинський В. А. Производственному обучению – широкую политехническую основу / В. Сухомлинський // Советская педагогика. – 1960. – №1. – С. 35–44.

13. Сухомлинський В. А. Развитие индивидуальных способностей и склонностей учащихся / В. Сухомлинський // Советская педагогика. – 1962. – №12. – С. 24–34.

14. Сухомлинський В. А. Овладение массовой рабочей специальностью в школе – средство улучшения трудового воспитания / В. Сухомлинський // Советская педагогика. – 1958. – №7. – С. 11–24.

УДК 37(09) (447)

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Василь ЛИКОВ (Кіровоград)

Автор розкрив сутність ідей павлівського педагога з проблеми формування здатності до творчості.

Ключові слова: креативна педагогіка, творче мислення, творчий продукт, рівні творчості.

Автор раскрыл сущность идей павловского педагога по проблеме формирования способности к творчеству.

Ключевые слова: креативная педагогика, творческое мышление, творческий продукт, уровни творчества.

В.О. Сухомлинський – видатний педагог ХХ сторіччя – є нашим сучасником, бо заклав основи нової педагогіки – педагогіки ХХІ століття, а саме: гуманізацію освіти; демократизацію стосунків; технологізацію навчально-виховного процесу; етнізацію виховання (в етнопедогогії виховував дітей обрядом, піснею, казкою, народним календарем [9, с. 69–76]; в етнолінгвістиці – словом [1, с. 3–4]. Павлівський Мудрець всьому світу дав зразки ефективного навчання дітей, педагогічного догляду за ними, гідного виховання справжньої особистості. Цього не сталося, коли б він не обґрунтував ідеї креативної педагогіки, які є знахідкою у підготовці майбутніх учителів.

Епоха активного впровадження концепції інформаційного суспільства, за висловом академіка НАПН України В.Г. Кузя, вимагає від учителя креативності [8, с. 28–29].

Здатність до творчості – актуальна проблема, бо на сучасному етапі виховувати та навчати школярів без внесення нового, продуктивного, оригінального – неможливо.

У психолого-педагогічній літературі «креативний» (лат.) – той, що створює, а саме: побудова нового; самовираження творця; блискуче вирішення задач; оригінальне мислення; процес, спрямований на реалізацію уяви, фантазії, здібностей, таланту.

Метою статті є виокремлення ідей В.О. Сухомлинського про креативну педагогіку, а також дослідження педагогічних умов

формування здатності до творчості у майбутніх учителів.

Завданнями були: з'ясувати сутність, креативності у зарубіжних і вітчизняних дослідженнях та розкрити зміст формування у студентів цієї якості в процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Зарубіжні дослідники креативність називають як:

– процес нестандартного мислення (Д. Гілфорд);

– досягнення до запасів загальнолюдських знань (Д. Фельдман);

– доповнення до запасів загальнолюдських знань (С. Тейлор)

Вчені із США Ф. Баррон і Д. Харрінгтон [2, с. 210] дають характеристику креативності, називають її ознаки, а саме: оригінальність, валідність, адекватність мети, оптимальність.

Названі автори зазначають, що створення нового творчого продукту залежить від особистості творця, його внутрішньої мотивації, здатності уміло використовувати нові підходи, виходячи за межі стереотипних асоціацій. На думку дослідників, креативний процес немислимий без глибокого інтелекту (IQ), інсайту («осаяння») та творчого середовища.

Отже, ми можемо виокремити умови формування креативності:

1. Наявність креативного способу мислення.

2. Високий інтелект та компетентність.